

"HALIHÄRÄN HELLITTÄVÄNÄ,
LEMPILEHMÄN LELLITTÄVÄNÄ"

Katsaus nautojen käyttöön eläinavusteisessa toiminnassa

02.05.2023

Eläinavusteinen valmentaja SFAAT®

Helena Huhtala

Turun kesäyliopisto ja Eläinkuusikko Oy

2022- 2023

Sisällysluettelo

1. Johdanto.....	3
2. Nauta lajina.....	4
3. Nauta tuotantoeläimenä.....	5
4. Nauta oppijana/koulutettavana.....	6
5. Eläinavusteisuus.....	7-8
6. Naudat eläinavusteisessa työssä maailmalla.....	9-10
7. Nauta eläinavusteisessa työssä Suomessa.....	11-12
8. Meidän tarinamme.....	13-14
9. Pohdinta.....	15
10. Lähteet.....	16

1. Johdanto

Meillä Suomalaisilla on pitkä, vaiherikas ja läheinen yhteinen historia nautaeläinten kanssa. Emme tiedä tarkasti, milloin karjanhoito alkoi tarkalleen Suomessa, sillä kaikkein varhaisin löytömateriaali on niukkaa. Ensimmäiset maitorasvalöydökset on tehty noin 5000 vuotta vanhasta saviastiasta.

Aluksi karjaa hoidettiin pienimuotoisesti perinteisten elinkeinojen, metsästyksen ja kalastuksen ohessa. Kestikin tuhansia vuosia, ennen kuin karjanhoito ja viljely muuttuivat ihmisten pääelinkeinoiksi. Karjaa on voitu kasvattaa myös muista, kuin taloudellisista syistä, sillä niillä on ollut jo muinoin suuri symbolinen arvo.

Naudat ovat olleet tietyllä tapaa jopa läheisimpiä kotieläimiä. Emännät ovat menneet navettaan pyhänä ja arkena, 365 päivänä vuodessa useita kertoja vuorokauden aikana.

“Mansikin” kylkeen on itketty väsymykset, huolet ja murheet. Lapset ovat pienestä pitäen osallistuneet nautojen hoitoon huiskimalla karpäsiä lypsäjän ja lypsettävän ympäriltä sekä paimentaen karjaa metsissä ja niityillä. Vielä 1800- luvulla isännät ovat käyttäneet myös härkiä ja sonneja työajossa auran, äkeen, tai rattaiden edessä.

Tuo entisaikojen läheinen side näihin upeisiin eläimiin on pitkälti kadonnut. Paradoksaalista kyllä, nuo esiäittemme ja miksei myös -isiemme läheiset ystävät elivät usein sisällä syksystä kevääseen, ahtaisiin parsiin kytkettyinä ja välillä heikollakin ravinnolla. Tänä päivänä tiedämme paljon nautojen hoidosta, niiden hyvinvointia tukevasta elinympäristöstä, tuotantoa lisäävästä ruokinnasta jne. Itse eläimet elävät kuitenkin meistä etäällä, usein automatisoidussa, teollisessa ympäristössä. Hyvinvointiin on panostettu paljon ja myös laki säätää siitä, millaisissa oloissa nautoja saa pitää. Edelleen nautojen elämässä on kuitenkin paljon kovaa ja epäinhimillistä; ihminen mm. Erottaa vasikan emostaan hyvin pian synnytyksen jälkeen ja valtavan tärkeä emotionaalinen tarve jää täyttymättä ja lähisuhde syntymättä.

Vaikeutuva maailmantilanne kallistuvine rehuineen ja tehotuotantovaatimuksineen on ajanut paljon pieniä, ns. “inhimillisempiä” tiloja nurin. Onneksi meitä Suomalaisia on kuitenkin edelleen paljon, joissa elää edelleen aito rakkaus ja innostuneisuus nautaeläimiin. Kun varsinainen tuotannollinen toiminta on muuttunut kannattamattomaksi, on nautarakkaudella täyttyneissä mielissä syttynyt lamppuja ja virinnyt ideoita. Miksipä näille lempeille, tyyntäville eläimille ei voisi tarjota taas paikkaa läheltä ihmistä, ilman tuotanto- odotuksia, ystävinä, lohduttajina ja lämpiminä kylkinä.

Näitä ideoita on moni lähtenyt toteuttamaan ja nautoja elää paljon lähellä ihmistä tehden tärkeää, auttavaa työtä ihmismielien hoitajina.

2.Nauta lajina

Nauta on märehtivä laumaeläin, jonka luontaiseen elinympäristöön kuuluvat laidunalueet, juomapaikat ja lepoalueet. Luonnonoloissa naudat elävät toisilleen sukua olevien lehmien ja vasikoiden laumoissa. Laumat ovat sosiaalisesti vakaita ja niissä vallitsee selkeä arvojärjestys. Sosiaaliset ristiriitatilanteet ratkaistaan väistö- ja uhkauseleillä, mikä ehkäisee aggressiivisia yhteenottoja.

Naudan villi esi-isä, alkuhärkä, kuoli sukupuuttoon vuonna 1627. Varhaisimmat arkeologiset todisteet naudat kesytyshistoriasta ovat 10 000 vuoden takaa. Ihminen on ilmeisesti alkanut kesyttää nautoja samanaikaisesti eri paikoissa: rasvakyttyräisten seebujen kesytyshistoria alkoi todennäköisesti Intian niemimaalla ja eurooppalaisen kyttyrättömän naudat Lähi-Idässä. Nykynautojen käyttäytymistä luonnonoloissa on päästy tutkimaan esimerkiksi Chilinghamin puoliluonnollisissa nautalaumoissa Isossa-Britanniassa. Chilinghamin naudat ovat useiden sulkupolvien ja vuosisatojen ajan eläneet alueella ilman, että ihminen on puuttunut niiden elämään. (eläintieto.fi/Eläinten hyvinvointikeskus (EHK))

Nautalauma pysyy koossa yksilöiden välisten positiivisten suhteiden avulla. Naudat ylläpitävät näitä suhteita hoitamalla toisiaan, äänтелеillä, puskemalla, leikkimällä ja pitämällä lauman jäsenet näköpiirissä. Toistensa kanssa erityisen hyvin viihtyvät nautakaverit ovat usein saman ikäisiä, sukulaisia tai läheisessä sosiaalisessa asemassa toisiinsa nähden. Läheiset suhteet voivat säilyä vuosia samanlaisina emojen ja jälkeläisten, mutta myös ei-sukulaisten välillä.

"Ptruiptruiptruuuu, tuuuule pooois tuleeeeee"

3 Nauta tuotantoeläimenä

Naudat ovat olleet kaukaisista ajoista lähtien tärkeä ravinnon lähde ja hyödyke ihmiselle. Tilojen vaurautta on mitattu karjan koolla, tyttäriä on myyty avioon saamalla vastineeksi sovittu määrä lehmiä, ikiaikaisilla kauppapaikoilla on myyty ja vaihdettu nautaeläimiä jne.

Ennen, tilakohtaisten karjojen ollessa pieniä, tunsi karjakot ja tilalliset kunkin eläimen yksilöllisesti ja persoonallisuuksille oli tilaa. Lehmät olivat myös tärkeitä lemmikkejä ja kavereita. Toisaalta eläinten lajityypillisiä tarpeita ja hyvinvointia ei mietitty samalla tavalla kuin nykyisin. Karja seiso i läpi talven nykyistä ahtaammissa oloissa parsinavetoissa, ravinto oli köyhempää, terveydenhoito köykäisempää. Edellä mainittuihin asioihin kiinnitetään tänä päivänä tiedon, koulutuksen ja lakipykälien avulla suuresti huomiota. Toisaalta maatalouden kannattamattomuus ja tehotuotantopaine ovat kasvattaneet eläinmäärät valtaisiksi ja automatisoinut työtehtäviä. Näin ollen eläinten yksilökohtainen tunteminen, huomioiminen ja hoivaaminen ovat väkisinkin vähentyneet radikaalisti.

Nautaeläimiä on totuttu määrittelemään ja arvioimaan niiden tuottavuuden kannalta. On paljon eri mittoja, rajalukuja ja määreitä, jotka kertovat yksinomaan siitä, kuinka paljon ja minkä laatuisesti ihminen hyötyy kustakin yksilöstä. Mitataan maitomääriä, poikimislukuja, ruhopainoja jne. Toki arvioidaan rakennetta ja luonnettakin, mutta niitäkin jalostukseen liittyen.

Nautojen elinkaari riippuu yleensä sukupuolesta ja tuotantosunnasta. Karkeasti määriteltynä: Maidon tuotannossa olevat lehmät elävät niin kauan, kun lypsävät yllä mainittujen mittarien mukaan tarpeeksi, tiinehtyvät säännöllisesti sekä poikivat onnistuneesti. Sonnit kasvatetaan niin ikään tiettyjen mittareiden mukaan sopivan kokoisiksi, jonka jälkeen ne teurastetaan ja syödään. Monen ihmisen mielikuvassa naudat ovat pitkälti etäisiä, suurissa laumoissa liikuskelevia, persoonattomia tuotantoeläimiä. Helposti unohtuu, että siinä laumassa on yhtä monta yksittäistä persoonaa, tuntijaa ja kokijaa, kuin on päitä laumassa.

”tsee tseeeeeee”

4 Nauta oppijana/ koulutettavana

Naudalla on hyvä oppimiskyky ja sitä kannattaa luonnollisesti hyödyntää niin tuotantoeläinten, kuin lemmikkinä ja/ tai eläintyökavereina toimivien nautojen kanssa. Esimerkiksi hoitotoimenpiteiden kouluttaminen ennakkoon säästää aikaa arjessa, vähentää eläinten ja ihmisten stressiä sekä laskee onnettomuusriskiä.

Nauta oppii tekemällä ja muistaa oppimansa hyvin. Jos toiminta ja tekeminen on eläimen näkökulmasta kannattavaa, se lisää kyseistä toimintaa. Jos toiminta on epäsuotuisaa, tai merkityksetöntä, se yleensä vähentää sitä. Vaikka nautaeläimiä ei yleensä kouluteta erityisesti tekemään temppeja tai tottelemaan pyyntöjä/ käskyjä, ne itseasiassa oppivat pienestä pitäen nopeasti ja nokkelasti paljon asioita. Nautojen kanssa työskentelevät ihmiset tietävät, että mm. vasikat oppivat nopeasti juomaan tuttisankoista, tulemaan rapsutettaviksi, tunnistavat nimensä jne. Lypsylehmät oppivat lypsyröboteille, ruokailurutiinit jne. Vallitsevana käsityksenä on, että nauta ei opi katsomalla/ matkimalla, mutta tätäkään mahdollisuutta ei voida poissulkea. (Nauta- lehti nro 3.2014)

”Lehmä voi yhdistellä pitkiäkin tapahtu-maketjuja. Lopuksi tuntuu siltä, että riittää kun hoitaja ajattelee jotakin, niin lehmä jo tietää mitä tapahtuu. Tämä kuitenkin perustuu siihen, että asioita tehdään aina tietyssä järjestyksessä, ja tapahtumaketjun lopuksi lehmä vaikkapa saa ruokaa.” (Nauta-lehti nro.3. 2014./Kaimio)

On hyvä miettiä etukäteen, mikä eläimen kannalta on palkinto ja mikä rangaistus. Jos palkkana on ruokaa, mutta eläin ei syö tai ei jostain syystä voi syödä, ei ruoka palkintona toimi. Yleisesti ottaen ruokapalkinnoilla haluttu käytös vahvistuu nopeasti ja ruoka monesti parantaa myös naudan käsitystä ihmisestä.

Kuopiolaista eläinlääkärinä Iris Kaimiota haastateltiin Kotiliesi (8/22)- lehteen. Kaimio on erikoistunut nimenomaan nautojen hyvinvointiin, oppimiseen ja koulutukseen. Hän kutsuukin itseään ”nautojen työterveyslääkäriksi”. Työssään Kaimio tapaa joka viikko kymmeniä lemmiä maito- ja lihatiloilla. Työreissuilla nautoja lähes poikkeuksetta myös koulutetaan hoitotoimenpiteiden lisäksi.

Kaimio käyttää koulutuksessa apuna mm. Itse askartelemaansa tekokättä jonka avulla opettaa nautoja esimerkiksi pysymään paikallaan. Hän koskettelee vaikkapa naudan jalkoja tekokädellä, naudan liikkuaessa koskettelu jatkuu. Kun nauta pysähtyy ja seisoo hiljaa, kosketus loppuu, Kaimio naksauttaa merkin kielellään kertoen oikeasta toiminnasta ja palkkaa naudan rehulla. Tekokäsi on omaa kättä parempi siksi, että nauta ei pääse tilanteesta tai kädestä eroon esimerkiksi potkaisemalla, vaan nimenomaan seisomalla rauhassa. Ilman apukättä kouluttaja joutuisi helposti väistämään protestoivaa nautaa ja oppisi tilanteesta toivottua päinvastaista käytöstä. ”Naudat eivät todellakaan ole tyhmiä. Ne oppivat nopeammin kuin koirat ja ratkaisevat labyrinttitehtävät nopeammin kuin hiiret. En ole törmännyt nautaan, joka olisi unohtanut, mitä sille on opetettu.” Kaimio toteaa. (Kotiliesi 8/22)

5 Eläinavusteisuus

Ihmisen ja eläimen välisellä vuorovaikutuksella on tutkimuksissa havaittu monenlaisia positiivisia vaikutuksia ihmisillä. Monet tutkimuksista ovat antaneet muun muassa lupaavia tuloksia eläinavusteisten menetelmien toimivuudesta esimerkiksi sosiaali- ja terveydenhuollon työssä, tai vapaaehtoistoiminnassa. Myös kokemustietoa eläinavusteisten menetelmien käytöstä erilaisissa yhteyksissä on kertynyt paljon ja osaamista jaetaan kansainvälisesti alan yhdistysten kautta.

Ihmisen ja eläimen vuorovaikutukseen perustuvia eläinavusteisia menetelmiä voidaan hyödyntää monenlaisessa toiminnassa kaverikoira- ja kaverihevostoiminnasta aina laillistetun terapeutin toteuttamaan kuntoutustoimintaan. Erilaisissa eläinavusteisen intervention muodoissa eläimen kanssa toteutettu toiminta voi vaihdella näin ollen aika vapaamuotoisesta yhdessä olemisesta tarkkaan organisoituihin harjoitteisiin. (Millainen on hyvä eläinavusteinen interventio. Käsikirja eläinavusteisten menetelmien laadukkaaseen toteuttamiseen eri toimintaympäristöissä. Hautamäki, Ramadan, Hiltunen.2021)

Myönteisiä vaikutuksia eläinavusteisia menetelmiä käytettäessä on havaittu mm. asiakkaiden tunteiden tunnistamisessa ja sosiaalisten taitojen oppimisessa, keskittymisen parantumisessa ja levottomuuden vähentymisessä ja motoristen toimintojen sekä toiminnan ohjauksen kehittämisessä.

Eläinavusteisuus jaotellaan ja määritellään Suomessa seuraavasti:

1. Eläinavusteinen sosiaali- ja terveysalan työ (kuntoutus- ja terapiatyö, sekä muut sosiaali- ja terveysalan palvelut kuten ratsastusterapia ja sosiaalipedagoginen hevostoiminta)
2. Eläinavusteinen kasvatus- ja opetustyö (kasvatus-, opetus- ja opiskeluhoito, esimerkkinä koira- avusteinen opetus)
3. Eläinavusteinen hyvinvoinnin edistäminen (valmennus, ohjaus ja hyvinvointipalvelut, mm. eläinavusteinen valmennus)
4. Eläinavusteinen vapaaehtois- ja virkistystoiminta (kaverieläintoiminta ja eläinvierailut)

(Eläinavusteisuus Suomessa. Tanja Paasonen ja Iiris Vainio 2023/ opintomateriaali eläinavusteinen valmentaja- koulutuksesta).

Eläinavusteisuudessa lähtökohtana on toimintaan luonteensa, terveytensä ja muiden ominaisuuksiensa puolesta sopiva hyvin hoidettu, lajityypillistä elämää elävä tasapainoinen eläin. Myös yksittäiset asiakastilanteet suunnitellaan aina siten, että mukana olevan eläimen/ eläinten kokonaisvaltainen hyvinvointi ei järky. Ruokinta- ajat

riittävät lepojaksot ja ajankohtainen vireystila otetaan huomioon päivittäisessä toiminnan suunnittelussa.

Jokainen lemmikki, tai kotieläin ei ole automaattisesti sopiva eläinavusteiseen työhön. Omistajan onkin tunnettava hyvin oma eläimensä, jotta eläintä ei aseteta sille sopimattomaan, epämukavaan ja stressaavaan tilanteeseen. Omistajan ja eläimen välinen molemminpuolinen luottamus ja yhdessä vietetty, mahdollisimman runsas aika toimivat pohjana onnistuneelle, kaikkia osapuolia vahvistavalle ja palkitsevalle toiminnalle.

”Sipuu, Sipiii, Sipusipu, siuuu”

6.Naudat eläinavusteisessa työssä maailmalla

Maailmalla on paljon tiloja, joissa naudat toimivat eläinavusteisessa työssä mukana. Internetin kautta löytyi eläinterapiaa tarjoavia yrityksiä, sekä myös puhuttelevia videoita, joissa naudat toimivat autististen tai liikuntarajoitteisten ihmisten kanssa. Yhtenäisenä asiakaspalautteena vaikuttaisi toistuvan maa- tai maanosarajoista riippumatta kokemukset nautojen rauhallisuudesta, tyyneydestä ja lempeydestä.

Mm. Pohjois- Carolinassa USA:ssa on Mountain Horse- farm, joka käyttää hevosten lisäksi nautoja terapiatyössä. Tilan omistaja Suzanne Vullers kertoo, että he kutsuvat toimintaa ”lehmien halailuksi”. Hevosista poiketen naudat usein makoilevat pitkiä aikoja ja ovat näin ehkä hiukan helpommin lähestyttävissä. Ihmiset saavat silitellä, harjailla ja puhua lehmille ja hoitaa näin itseään ja mieltään eläinten avulla.

Omistaja painottaa, että paikka ei ole eläintarha, vaan eläintoiminta on ohjattua ja valvottua. Lisäksi naudat tapaavat maximissaan 2h asiakkaita päivän aikana. (www.mountainhorsefarm.fi)

Australian Braidwoodissa taas on Gold Creek Galloway stud- tila, joka kasvattaa ja vaalii pieniä galloway- nautoja sekä tarjoaa monipuolisia eläinavusteisia palveluja asiakkailleen. Tila on käyttänyt karjaansa eläinavusteisen terapian (AAT) työtovereina vuodesta 2008. Omistajat pitävät pienikokoista karjaa loistavina terapiaeläiminä mm. Juuri kokonsa vuoksi. Esimerkiksi pyörätuolissa istuva potilas ei välttämättä ylety halailemaan hevosta, mutta voi hoidella sopivalla korkeudella olevaa Galloway- nautaa. Tilan nautoja koulutetaan pienestä asti tuleviin töihin totuttamalla ne mahdollisimman monenlaisiin ihmisiin, tilanteisiin ja ääniin. Tilan Galloway- naudat toimivat mm. Tukena asiakkaiden fyysisessä ja psyykkisessä kuntoutumisessa ja tarjoavat läheisyyttä sekä positiivisia tunnekokemuksia (www.miniaturegalloway.com.au/therapy-cattle.html) .

USA:lainen web- sivu www.Psychcentral.com/health kertoo nautojen käytöstä eläinavusteisessa työssä. Sivut viittaavat Gentle Barn- tiloihin, jotka tarjoavat useissa toimipisteissä nauta- avusteista toimintaa.

Sivuilla todetaan, että vaikka nautojen hoidon vaikutuksista ei ole tehty kovinkaan paljoa vertaisarvioitua tutkimusta, on olemassa paljon todisteita, jotka tukevat ajatusta nautojen hoivaavasta ja auttavasta vaikutuksesta. Nauta- avusteinen toiminta voi auttaa vähentämään jännitystä, lievittämään surua ja masennusta sekä alentaa asiakkaan sykettä.

“Suuret lehmät antavat suuria halauksia”. (www.Psychcentral.com/health/cow-hugging)

Siirryin sivulta tutustumaan Gentle Barn- tiloihin, niiden toimintaan ja arvoihin. Saman ketjun tiloja sijaitsee USA:ssa Californiassa, Los Angelesin Santa Claritassa, Tennesseeen Nashvilllessa ja Missourin Dittmerissa.

Tiloilla tarjotaan vapaampia eläinten hali- ja hoivatuokioita perheille ja ryhmille, sekä lisäksi järjestetään eläinavusteista terapiaa. Eläimistä on sivuilla yksilölliset esittelyt ja ihmiset voivat tukea ja sponsoroida yksittäistä eläintä lahjoittamalla sen koulutukseen, kuntoutukseen ja hoitamiseen rahaa.

Gentle Barn- tilojen ideana on pelastaa ja adoptoida eläimiä ja hoitaa sekä kuntouttaa ne asiakastyöhön. Tilat mainostavat, että naudat ja muut heidän eläimensä auttavat toivoa etsiviä ihmisiä ja avaavat ihmisten sydämet eläinten älykkyydelle, kiintymykselle ja taikuudelle. Apua kaipaavat ihmiset aloittavat usein nauta- avusteisessa toiminnassa ja siirtyvät siitä hiukan toivuttuaan esim hevosterapiaan tai farmin muihin toimintoihin.

Vaikuttaisikin, että tilat käyttävät nautoja hyvin haastavissakin asiakastilanteissa, auttamaan hauraita, hyvin sensitiivistä lähestymistapaa kaipaavia ihmisiä.

"meeeeeeeeeee"

7. Nauta eläinavusteisessa työssä Suomessa

Minua on kiinnostanut heti aloitettuani työskentelyn härkiemme kanssa, tekeekö Suomessa naudat eläinavusteista työtä ja jos tekevät, niin missä muodossa. Joihinkin yksittäisiin yrityksiin tai ihmisiin olen törmännyt sosiaalisessa mediassa, mutta kovin näkyvästi nautoja ei ole ollut esillä.

Julkaisin sosiaalisessa mediassa parissa maaseutuun ja nautoihin liittyvissä ryhmissä kyselyä nautojen eläinavusteisesta käytöstä. Sain yllättävän paljon vastauksia, joista selvisi, että nautoja kyllä Suomessa työskentelee asiakkaiden parissa. Suurin osa on mukana vapaamuotoisemmassa eläintoiminnassa, mutta löytyy myös eläinavusteisessa valmennuksessa ja terapiatyössä mukana olevia nautoja.

Muun muassa Vuokattilaisella Noora Heikkisellä Tunneetus Oy:stä on eläinavusteisessa valmennuksessa kaksi lapinlehmävasikkaa mukana ratkes.fi eläinavusteisessa valmennuksessa ja nepsy-valmennuksessa. Heikkisen tilalla käy myös psykoterapia asiakkaita oman terapeuttinsa kanssa työskentelemässä eläinavusteisesti. Tällöin Heikkinen on mukana vastaamassa eläintoiminnasta. Heikkinen on kokenut naudat hienoina ja opettavaisina työkavereina. ”Ne ovat nöyriä, antavat paljon, mutta vaativat itse vähän.” kuvailee Heikkinen työkavereitaan.

Lieksalaisella Henna PalviAISella on Tassufarmi-niminen yritys. PalviAISella on kotitila, jossa on useita eläinlajeja. Tilalla käy mm. kehitysvammaisten sekä mielenterveyskuntoutujien ryhmiä eläinavusteisessa toiminnassa. Aiemmin PalviAISella oli kaksi kyyttöä mukana asiakastyössä. Näitä hän muistelee erityisellä lämmöllä. Kyytöt Oma ja Irmeli olivat mm. mukana hankkeessa, jossa testattiin eläinavusteisuutta eri asiakasryhmien kanssa. Nykyään PalviAISelta löytyy ylämaankarjaa, joista osa on mukana asiakastyössä. Palviainen pohtii nautojen sopivuutta eläinavusteiseen työhön seuraavanlaisesti: ”Nauta mielletään vahvasti tuotantoeläimeksi, harvalla ihmisellä onkin kokemusta edes naudän lähellä olemisesta, saati koskettamisesta. Jo pelkkä naudän silittäminen ja harjaaminen on monelle elämys. Turvallisuusasiat täytyy pitää mielessä koko ajan; etenkin sarvellinen eläin voi olla hyvinkin vaarallinen stressaantuessaan tai esimerkiksi siirtäessään laumanjäsentä kauemmaksi. Hevoseen verrattuna nauta myös herkemmin kokiessaan itsensä uhatuksi hyökkää kohti uhkaa pakenemisen sijasta. Näin ollen huolellinen kouluttaminen, totuttaminen käsittelyyn ja kosketteluun ja esimerkiksi paikalla seisomiseen on erittäin tärkeää.”

Palviainen löytää naudoista paljon hienoja ominaisuuksia, jotka tekevät niistä loistavia työkavereita. ”Niiden hitaus, lämpö ja lempeys rauhoittavat ja maadoittavat. Kaikilla ihmisillä pitäisi olla oma nauta, niin maalima olisi parempi”, Palviainen lopettaa.

Piikkiöläinen ratkaisukeskeinen psykoterapeutti Merja Nyman-Olkkonen tekee eläinavusteista terapiatyötä Hepojoen Vuonohevoset-yrityksensä kautta. Nyman-Olkkosen työkavereina työskentelee kaksi nautaa, pohjois-suomalainen Vekkilän Suhmuransantra ja

länsisuomalainen Vekkilän Silläsipuli. Molemmat naudat ovat nyt kolmevuotiaita. Naudat työskentelevät monenlaisten asiakkaiden kanssa.

Useimmille naudoista huolehtiminen onkin lempitehtäviä. Erityisesti Sipuli on edelleen arka ja epäileväinen ja hänen kanssaan asiakastyössä onkin pohdittu omaa arkuutta ja varovaisuutta. Toisaalta ylivilkkaalle lapselle Sipuli on toiminut suurena motivaattorina rauhoittumisen ja odottamisen harjoittelussa. Asiakkaiden kanssa myös siivotaan ja kuivutetaan eläintiloja sekä ruokitaan nautoja. Näiden asioiden ympärillä onkin huomaamatta tullut monen asiakkaan oivalluksia esimerkiksi omasta ravinnosta ja vaikkapa ruokavaliomuutostarpeesta. ”Voi sanoa, että naudat puoltavat paikkansa eläinavusteisessa toiminnassa. Ainakin meillä Sipuli ja Santra täydentävät loistavasti hevosten, lampaiden, kanojen ja kukon, ukkoankan ja rouviensa sekä koirien ja kissojen ”työryhmää” ”, toteaa Merja Nyman-Olkkonen.

Tässä muutamia nautojen kanssa työskenteleviä ihmisiä ja heidän ajatuksiaan. Oli ilahduttavaa kuulla paljon yhteneväisyyksiä omien ajatuksieni kanssa. Sain myös uusia ideoita omaan työhöni nautojen kanssa sekä myös mielenkiintoisia kontakteja tulevaisuutta ajatellen. Suomessa ei vielä kovin runsaasti nautoja eläinavusteisuuden parissa näe, enkä usko, että lajista koskaan mikään ”muoti-ilmio” tuleekaan. Eläimen koko, elinolovaatimukset ja lauman tarve asettavat omat rajoitteensa nautojen hankinnalle, mikä on mielestäni ihan hyväkin asia. Näin suuren ja väärissä käsissä myös vaarallisen eläimen hankinta täytyy olla erittäin harkittua ja omistajalla täytyy olla ehdottoman riittävä tietotaito käsitellä, kouluttaa ja hoitaa nautaa oikein.

”Missä ämmät oooonnnn”

8. Meidän tarinamme

Olen maaseudulta kotoisin ja sikäli naudat ovat tuttuja ja luonteva osa kotoista sielunmaisemaa. Kesäisin pelloilla on näkynyt lehmiä laiduntamassa, navetoissa on tuolloin saanut käydä tutustumassa ja onpa joku koulukaveri tuoksahtanut niin, että ei ole ollut epäselvyyttä siitä, mitä eläimiä kotoa löytyy.

Maatilatalouden perustutkintoa suorittaessani koulun navetassa on opeteltu nautojen ruokintaa, puhtaanapitoa, vasikoiden juottoa ja lypsämistä.

Lomitin nuorena aikuisena yhdellä maitotilalla muutaman viikon ja vietin myös harjoittelukesän maatilalla lypsäen ja karjaa hoitaen.

Yksilöinä kaikki aiemman elämäni naudat ovat jääneet vieraammiksi. Eläimiä on käsitelty laumana ja jotenkin etäämmältä. Sen olen tiennyt, että joku on kiukkuisempi ja toinen pitää rapsutuksesta.

Vuosikausia meni ilman lähikosketusta nautaeläimiin, kunnes äkkäsin somessa esittelyvideon. Videolla Simojoki- niminen pohjoissuomenhärkä etsi uutta kotia, jossa pääsisi elämään sosiaalista ja monipuolista elämää. Simojoen todettiin olevan erityisen ihmissosiaalinen ja hoitelevan mielellään myös hevosia, kissoja ja koiria. Olimme tuolloin nostamassa Huhtalandiaa pystyyn, pohdimme toiminta-ajatusta, - ideaa, arvojamme ja ympäristöasioita.

Lamppu syttyi päässäni nähtyäni esittelyvideon ”Simpasta”, tuli voimakas tunne, että tämä upea eläin sopisi mahtavasti meidän laumaamme ja kuvioihin.

Toki arvioimme tässä tilanteessa, löytyykö meiltä resurssit ja osaamista uuden, suuren lajin kanssa elämiseen ja pystymmekö tarjoamaan Simpalle onnellisen elämän. Alussa oli luonnollisesti selvää, että mikäli Simppa meille muuttaisi, lajitovereita hankittaisiin. Tämäkin asia piti ottaa päätösvaiheessa huomioon. Koska meillä oli valmiiksi pihattotilaa ja niittypeltoa, aiempaa kokemusta nautaeläinten hoidosta ja lähellä asiantuntija- apua, päätimme ottaa myyjään yhteyttä.

Eipä tästä sitten kulunut kovin pitkään, kun Simppa matkusti Touhulan farmilta Kuopion läheltä Suomen poikki hevostrailerissa meille kotiin.

Se oli rakkautta ensisilmäyksellä, Simppa hurmasi meillä koko porukan tyynellä, ystävällisellä olemuksellaan.

Pari päivää myöhemmin Simppa sai läheiseltä Saloniemen tilalta kaverikseen ensin länsisuomen härkä Upponallen ja vielä tovin kuluttua niin ikään länsisuomalaisen Untamon.

Niin meillä oli yhtäkkiä pieni härkälauma kasassa. Laumautuminen kävi hyvin kivuttomasti, Simppa otti pikkupojat huomaansa isovelimäisin ottein ja on reilu, huolehtivainen johtaja. Alkusosiaalistaminen kävi pikkupoikien kanssa helposti päivittäisten maidonjuottotuokioiden parissa. Alusta asti silittelimme ja koskettelimme vasikoita silloin, kun ne itse tulivat lähelle. Opetimme niille päitsiä päähän ja taluttelimme pihalla ja lähimetsissä. Simppa toimi alusta asti hyvänä esimerkkinä suhtautuen rauhallisen tottuneesti käsittelyyn ja hakeutuen itse ihmisen lähelle.

Kaikki härkämme ovat olleet alun kotiutumisen jälkeen ikä- ja persoonalliset piirteet huomioon ottaen mukana asiakastyössä. Luonnollisestikaan nuoret eläimet eivät ole työskennelleet kuin lyhyitä pätkiä harjoitusmielessä asiakkaiden kanssa. Upponalle ja Untamo ovat käyneet pihalla esimerkiksi kotieläinkerhon lasten harjattavana. Samalla ne ovat saaneet syödä heinää tai iltanappulansa, jolloin tuokio on ollut eläimille mahdollisimman mieluisa. Olemme harjoitelleet vasikoiden kanssa kosketuskepin avulla mm. eri alustoille koskemista, odottamista ja keskittymistä. Tarkoituksenamme on jatkaa kosketuskepin avulla harjoittelemista, esimerkiksi sivulla kulkemista turvallisen matkan päässä taluttajasta. Aikuisasiakkaiden kanssa vietämme myös aikaa nautojen tarhassa keskustelemassa ja harjailemassa eläimiä. Lapsiasiakkaiden kanssa ei tehdä töitä tarhaalueella.

Jo nyt härkäpojistamme erottuu selkeitä luonteenpiirteitä ja omia vahvuusalueita, joiden mukaan pyrimme valitsemaan niille sopivan ja mieluisan tavan työskennellä. Esimerkiksi Simojoki selkeästi stressaantuu suuren lapsilauman läsnäolosta; se muuttuu hermostuneeksi ja poistuu mielellään sisäpihaton puolelle. Aikuisasiakkaiden kanssa tai vähäisen lapsimäärän kanssa se paistattelee mielellään tyynenä ja rauhallisena huomion keskipisteenä. Näin ollen Simojoki ei työskentelekään lapsiryhmien kanssa. Upponalle taas on aktiivinen ja rohkea, kun taas Untamo on tyynempi ja hiukan varautuneempi. Molemmat nuoret härät nauttivat toiminnasta ja aktiviteeteista ja ovatkin esimerkiksi lasten eläinkerhon ”vasikkaeskarissa” hyvin suosittuja taluteltavia ja harjaittavia. Härillämme on mahdollisuus liikkua ympärivuorokautisesti sisällä ja ulkona. Lyhyitä kytkettynä oloja lukuun ottamatta ne voivat myös vapaasti poistua asiakastilanteista niin halutessaan. Asiakkaille painotetaan, että eläimen hakeutuessa omaan rauhaansa, sitä ei saa häiritä.

Minulla on ollut pitkään hevosia. Pidänkin hevosta hyvin syväluotaavana ja upeana työkaverina. Vertailllessani nautaa ja hevosta, nautan eduksi voin mainita sen syvän tyyneyden ja maagisen maadoittavan vaikutuksen. Ihmissosiaalinen tilanteeseen hyvin koulutettu ja valmistettu nauta elehtii niukasti, hengittää syvään ja rauhallisesti sekä liikuttaa itseään jopa unenomaisen hitaasti. Usein asiakkaat ovatkin kuvanneet, että härkiemme lähellä ajantaju katoaa ja oma mieli tyhjenee arkisista huolista.

Minua kiehtoo nautan opettaminen ja kouluttaminen. Sen olen jo huomannut, että nämä upeat eläimet oppivat nopeasti ja muistavat oppimansa hyvin. Niillä on ongelmratkaisutaitoja ja kaikenlainen puuhailu ja aktiviteetti on niille mieluista.

Meidän matkamme on vielä alussa, minä opettelen ja opin joka päivä jotain uutta häristämme. Simojoki, Upponalle ja Untamo ovat imaisseet minut mukaansa nautamaiseen taikamaailmaansa. En halua täältä pois.

”Tule pooois ämmää, tule pois tuuluuhuuuuuuu”

9.Pohdinta

Tämän työn suurin haaste oli sen rajaaminen ja lopettaminen. Mitä enemmän löysin esimerkiksi ulkomaisia toimijoita, sen enemmän olisin halunnut avata ja kertoa heidän menetelmistään ja kokemuksistaan. Lopulta muokkasin työn nimeenkin katsaus- sanan, lähinnä pitääkseni itselläni mielessä työn laajuuden, tai oikeammin suppeuden.

Opin paljon lisää, sain mielenkiintoisia kontakteja ja myös härkieni hoitoon ja koulutukseen sain uutta ideaa ja konkreettisia harjoituksiakin.

Mietin myös paljon nautojen ja ihmisen suhdetta. Millä tavoin olemme eläneet vuosisatojen ja -tuhansien aikana rinnakkain. Minulle oikein kirkastui ajatus siitä, kuinka todella lähekkäin olemme eläneet melkein läpi yhteisen historian. Oikeastaan viimeiset vuosikymmenet ovat vasta etäännyttäneet meidät poissa lehmien kyljestä. Nyt, kun tiedämme nautojen hoidosta ja hyvinvoinnista enemmän kuin koskaan, me tunnemme vähiten näitä eläimiä yksilöinä. Ristiriitaista ja surullista.

Työtä tehdessä minulle vahvistui ajatus siitä, kuinka hienolla tiellä olen yhdessä Simojoen, Upponallen ja Untamon kanssa. Iloitsen, että nautani ovat niin nuoria vielä, meillä on valtavasti aikaa ja mahdollisuuksia oppia yhdessä, hoitaa ja kyhnytellä toisiamme. Samalla vahvistamme sitä ikiaikaista naudan ja ihmisen välistä, lämmintä ja läheistä suhdetta.

”Ptruuuuuu lemmikkiii, ptruuuu Asterii, ptruuuu tulukeeee”

10.Lähteet:

- Nauta- lehtien nrot 3. 2014/ Tuire Kaimio, 1/23
- Ylen podcast- sarja: Villi mieli: Lehmä on oppimisen mestari. Asiantuntijoina eläinlääkäri Iiris Kaimio ja eläinlääketieteen professori Laura Hänninen.2019.
- Millainen on hyvä eläinavusteinen interventio. Käsikirja eläinavusteisten menetelmien laadukkaaseen toteuttamiseen eri toimintaympäristöissä. Hautamäki, Ramadan, Hiltunen.2021
- Eläinavusteisuus Suomessa. Tanja Paasonen ja Iiris Vainio 2023/ opintomateriaali eläinavusteinen valmentaja- koulutuksesta
- Kotiliesi- lehti 8/22
- www.Psychcentral.com/health/cow-hugging www.gentlebarn.org/cow-hug-therapy
- www.miniatueregalloway.com.au/therapy-cattle.html
- www.mountainhorsefarm.fi
- www.elaintieto.fi/ Eläinten hyvinvointikeskus
- Henna Palviainen. Tassufarni
- Noora Heikkinen. Tunneotus Oy
- Merja Nyman- Olkkonen. Hepojoen Vuonohevoset

Kappaleiden lopussa on eri puolilla Suomea käytettyjä karjankutsuhuutoja.

”Karjankutsuhuudot ovat osa Suomalaista kansanperinnettä. Huutojen avulla saatettiin karjaa uudelle laitumelle, juomapaikalle, tai navettaan. Kun karjaa kutsuttiin, lehmät myös vastasivat siihen. Karjankutsuhuuto voi olla yhden tavun, tai sanan ja sävelen toistoa, tai se voi olla useamman sävelen ja sanan kaari”.

(Nauta- lehti 1/23)